

พุทธบูรณาการพัฒนาศักยภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล ในจังหวัดพิษณุโลก*

BUDDHA-DHAMMA INTEGRATION FOR ADMINISTRATIVE POTENTIAL DEVELOPMENT OF MUNICIPAL ADMINISTRATORS IN PHITSANULOK PROVINCE

พระครูปลัดธวัชชัย ธวาชชัยเมธี

Phrakhrupalad Thawatchai Thawachchayamedhi

วัดโพธิ์ทอง พิษณุโลก

Wat Pho Thong, Phitsanulok Province

Corresponding Author E-mail: Mangkind1990@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาศักยภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล และ 3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยการศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 312 คน ทำการสุ่มแบบแบ่งพื้นที่ โดยการจัดแบ่งประชากรเป็นกลุ่มตามเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 9 อำเภอ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.966 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูปหรือคน และสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน เพื่อยืนยันองค์ความรู้หลังจากการสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. ศักยภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1. ด้านความรู้ 2. ด้านทักษะ และ 3. ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1. กระบวนการบริหาร และ 2. หลักไตรสิกขา 3. พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย หลักไตรสิกขา ได้แก่ ด้านศีล สมาธิ และปัญญา

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; ศักยภาพการบริหารงาน; ผู้บริหารเทศบาล

Abstract

The objectives of this article were: 1. To study the administrative potential of Municipal Administrators in Phitsanulok Province, 2. To examine factors affecting the administrative potentials of Municipal Administrators in Phitsanulok Province, and 3. A mixed research method proposed Buddha-dhamma integration for the potential administrative development of municipal administrators in Phitsanulok Province. In the quantitative method, data were collected by questionnaire with a reliability value of 0.966 from 312 samples, divided by areas by dividing the population into groups according to 9 municipalities in Phitsanulok Province. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. And multiple regression analysis. In the qualitative research, data were collected from 18 key informants through in-depth interviews and from 9 participants in focus group discussions to confirm the knowledge after the data synthesis.

Findings were as follows: 1. The administrative potentials of Municipal Administrators in Phitsanulok Province were found, overall, at a high level. Namely, 1. knowledge, 2. skills, 3. desirable behavior, overall were at a high level. 2. Factors affecting the administrative potentials of Municipal Administrators in Phitsanulok Province were found to be 1. the administrative process and 2. Tisikkha 3. Integrated Buddha-dhamma for developing the administrative potential of Municipal Administrators in Phitsanulok Province consisted of the Threefold Training Principles, namely morality, concentration, and wisdom.

Keywords: Buddha-Dhamma Integration; Potential Management; Municipal Administrators

บทนำ

การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์นั้นเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญที่มีส่วนในการเพิ่มสมรรถนะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องอย่างไม่หยุดยั้ง และส่งเสริมให้มนุษย์องค์กรต่าง ๆ เกิดการปรับปรุงและพัฒนา ทำให้องค์กร สามารถเติบโตและแข่งขันได้ในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำให้องค์กร สามารถดำรงคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งมีใช้เพียงแค่การมีเงินลงทุนที่มาก มีเทคโนโลยีที่ดี มีเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัยเท่านั้น

แต่ปัจจัยที่สำคัญนั้น ก็คือ การมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสามารถ มีสมรรถนะ และมีศักยภาพในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง การที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพที่เพียบพร้อมได้นั้น ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยปัจจัยและกระบวนการต่าง ๆ มาช่วยในการพัฒนาตนได้อย่างต่อเนื่อง (อาภรณ์ ภูวพิณรุฑ, 2551)

เทศบาลเมือง เทศบาลนคร และเทศบาลตำบล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งรัฐได้ให้ความสำคัญเป็นอิสระคล่องตัว ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครองการบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะรัฐบาลเป็นผู้กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็น ภายใต้กรอบกฎหมายและเพื่อกระจายอำนาจ ให้แก่ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง (โกวิทย์ พวงงาม, 2550) ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพซึ่งเป็นผู้บริหารองค์การ (Human Resource Development : HRD) ซึ่งเป็นหัวใจหลักของหลายองค์กร เนื่องจากทรัพยากรบุคคลเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การซึ่งทุกองค์การมุ่งที่จะให้มีความรู้ความสามารถและเต็มใจปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลาการดำเนินงานขององค์การต่างๆ จะประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในภารกิจหน้าที่รับผิดชอบในระดับใดก็ขึ้นอยู่กับระดับคุณภาพของผู้บริหาร เรียงลำดับความสำคัญตั้งแต่ผู้นำสูงสุดขององค์การ ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงาน และผู้ปฏิบัติงานทุกคน ซึ่งจะส่งผลไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ให้มีความเจริญเติบโตอย่างมั่นคง เป็นกลไกทำให้เกิดงาน งานที่มีคุณภาพต้องเกิดจากคนที่มีคุณภาพ (ปราโมทย์ อินสว่าง, 2557)

การจะพัฒนาผู้บริหารของเทศบาลซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องประเมินความสามารถของบุคลากรขององค์การให้รู้ว่ามีจุดแข็งอะไรที่ต้องส่งเสริมสนับสนุนและมีจุดอ่อนอะไรที่ต้องปรับปรุงแก้ไขที่สำคัญการพัฒนาเพื่อให้รู้ทันความเป็นไปของโลกธุรกิจในอนาคต องค์การต้องมีความสามารถที่จะแบ่งปันเอาทรัพยากรในตลาดมาสร้างความมั่งคั่งให้กับองค์กร ดังนั้น เมื่อรับคนดีมีความสามารถเข้าร่วมงานกับองค์กรแล้วความจริงที่รับทราบกันคือองค์การต้องเจริญเติบโต หยุดนิ่งไม่ได้ดังนั้น จำเป็นต้องพัฒนาให้พนักงานรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2547) กล่าวคือ เมื่อได้มีการบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้าทำงานแล้ว ก็มิได้หมายความว่าจะสามารถให้เข้าทำงานได้ทันทีที่เสมอไป จำเป็นต้องมีการอบรมแนะนำ เบื้องต้นแก่ผู้เข้าทำงานใหม่ (Orientation) ในบางกรณีอาจต้องมีการอบรมถึงวิธีการทำงาน (In-Service Training) ให้ด้วย (สมาน รังสียกฤษฎ์, 2530) ทั้งนี้การพัฒนาคคนหรือ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะต้องได้รับการเอาใจใส่โดยองค์กร ต้องมี การพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเพราะเชื่อว่าหากทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพจะก่อให้เกิดศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

จังหวัดพิษณุโลกมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวม 103 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง คือ เทศบาลนครพิษณุโลก เทศบาลเมือง 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองอรัญญิก เทศบาลตำบล 24 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 76 แห่ง ในรายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561 - 2565) ของเทศบาลนครพิษณุโลก พ.ศ.2562 ซึ่งได้จัดทำขึ้นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 หมวดที่ 6 ข้อที่ 13(5) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก อันจะนำไปสู่การดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนหรือไม่มีความก้าวหน้า มีปัญหาและอุปสรรคเพียงใด ซึ่งปัญหานั้นมาจากการที่ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น อันเนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลยังขาดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการบริหารงานในระบบเทศบาล ทำให้การประสานงานขอความร่วมมือระหว่างเทศบาลตำบลกับประชาชนเป็นไปค่อนข้างลำบาก ประชาชนบางส่วนคิดว่าธุระไม่ใช่เสียเวลาทำมาหากินจึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้บริหารให้มีศักยภาพ มีคุณภาพ มีสมรรถนะหรือขีดความสามารถที่จะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของคนอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ ทั้งนี้ คน คือ หัวใจของการเสริมสร้างความมั่นคงซึ่งในทางทัศนะทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์จะต้องใช้หลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดีงาม ซึ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมของตนทางกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมและจริยธรรม อีกทั้งมุ่งเน้นให้รู้เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงเพื่อละระคะ โทสะ โมหะ เพื่อนำให้จิตหลุดพ้นจากบ่วงแห่งกิเลสทั้งหลาย หลักการศึกษา 3 ประการหรือไตรสิกขา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนา ศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก โดยนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบในการศึกษาสภาพทั่วไป คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการบริหารเชิงพุทธของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ประกอบด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและ เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรของเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย ข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้าง จำนวน 1,415 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรของเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย ข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้าง จำนวน 312 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารหรือกำหนดนโยบาย กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มผู้นำชุมชนที่รับบริการ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มนักวิชาการในรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 18 รูปหรือคน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 5 ข้อ และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 50 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรของเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 312 คน เมื่อรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 18 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์ดังนี้ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยเป็นการสรุปเนื้อหา นำมาเขียนสรุปเป็นแบบ

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1. ด้านความรู้ (Knowledge) 2. ด้านทักษะ (Skills) และ 3. ด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Attributes) โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = 0.60) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1. กระบวนการบริหารจัดการ ส่งผลต่อศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ได้ร้อยละ 81.5 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการตรวจสอบ ได้ร้อยละ 56.3 ด้านการปฏิบัติตามแผน ได้ร้อยละ 21.9 ด้านการวางแผน ได้ร้อยละ 20.1 ด้านการปรับปรุงแก้ไข ได้ร้อยละ 7.4 ตามลำดับ 2. หลักสูตรศึกษา ส่งผลต่อศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ได้ร้อยละ 45.5 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านปัญญา ได้ร้อยละ 54.1 ด้านศีล ได้ร้อยละ 46.5 และด้านสมาธิ ได้ร้อยละ 26.7 ตามลำดับ

3. พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก มีดังนี้ หลักสูตรศึกษา ประกอบด้วย ด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญา เพื่อบูรณาการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย ด้าน

ความรู้ ด้านทักษะ และด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ดังนั้นแล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนา ศักยภาพการบริหารของผู้บริหารมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบผล การศึกษาดังนี้ ในการศึกษาศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย กระบวนการบริหารจัดการ ได้แก่ 1. ด้านการวางแผน (Plan) 2. ด้านการ ปฏิบัติตามแผน (Do) 3. ด้านการตรวจสอบ (Check) และ 4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act) และหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา ศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ 1. ด้านความรู้ (Knowledge) 2. ด้านทักษะ (Skills) และ 3. ด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Attributes) โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก ศักยภาพการบริหารของ ผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วยด้านความรู้ (Knowledge) เป็น ศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐ ระบบการบริหารจัดการที่เป็นภารกิจหน้าที่ ของสำนักปลัดเทศบาล กองคลัง กองช่าง กองการศึกษา และกองสวัสดิการสังคม ระบบ การจัดการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมในชุมชนพื้น ระบบการบริหารงานตามยุทธศาสตร์ และการจัดสรรงบประมาณ และการจัดสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนในพื้นที่ ด้านทักษะ (Skills) เป็นศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของของ ประชาชนในพื้นที่ชุมชน ความเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรและบริบทความเป็นอยู่ของ ประชาชนในพื้นที่ชุมชน การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อระบบการบริหารจัดการ ภาครัฐและการจัดระบบการศึกษาในพื้นที่เทศบาล การให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมใน การบังคับใช้กฎหมายหรือกฎระเบียบที่เทศบาลกำหนดขึ้น และความเชี่ยวชาญในการ แก้ปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่เทศบาลและสามารถพยากรณ์ล่วงหน้าได้ และด้าน พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Attributes) เป็นศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีความ เสียสละผู้บริหารเทศบาลมีจิตอาสาจิตสาธารณะในการให้ความช่วยเหลือประชาชน มี ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ให้ความอุปถัมภ์คำชูต่อพระพุทธศาสนาและสามารถให้ ความอุปถัมภ์แก่คนต่างศาสนาที่อยู่ในพื้นที่ได้ และไม่มีฝักฝ่ายทางการเมืองฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด อันจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธญาณ ีโอบอ้อม (2558) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม แนวพระพุทธศาสนา พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นตามแนว พระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือ

วิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลใน 3 ด้าน คือ T (training) การฝึกอบรม E (education) การศึกษา และ D (development) การพัฒนานำมาบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญาจะก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากร ใน 3 ด้าน คือทางด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ดังนั้น แนวทางการพัฒนานี้สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาศักยภาพบุคลากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะได้แนวทางจากการสังเคราะห์ (Synthesis Model) คือ TED + SSP = KSA

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก กระบวนการบริหารจัดการส่งผลต่อศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก มี 3 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า กระบวนการบริหารจัดการส่งผลต่อศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลกสอดคล้องกับงานวิจัยของทักษิณ ประชามอญ (2560) เรื่อง รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน คือ การนำหลักอปริหานิยธรรม 7 มาบูรณาการกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล สามารถพัฒนาบุคลากรภาครัฐและประชาชนให้เกิดทักษะและเห็นความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยยึดนโยบายการจัดประชุมกันเนื่องนิตย์ การทำให้เป็นทีม การปฏิบัติตามวัฒนธรรมองค์กร การให้ความเคารพตามหลักอาวุโส การส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของสตรีและผู้อื่น การสร้างความผูกพันต่อองค์กร และการดูแลและจัดสวัสดิการ เพื่อให้การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางปฏิบัติต่อไปอย่างยั่งยืน และหลักไตรสิกขาส่งผลต่อศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก มี 3 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าหลักไตรสิกขาส่งผลต่อศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลกสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัชร วัฒนรวีวงศ์ (2564) เรื่อง พุทธบูรณาการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โมเดลการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ไตรสิกขา ประกอบด้วย 1. ศีล หลักฝึกอบรมความประพฤติทางกายและวาจา พุทธถูกต้อง ทำถูกต้อง ปฏิบัติศีล 5 ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่โกหก ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่ดื่มของมึนเมา 2. สมาธิ ฝึกอบรมจิตให้เกิดคุณธรรม มีสติ จิตเป็นหนึ่ง พัฒนาอารมณ์ จิตใจผ่องใส มีสมาธิ 3. ปัญญา ฝึกอบรมปัญญา

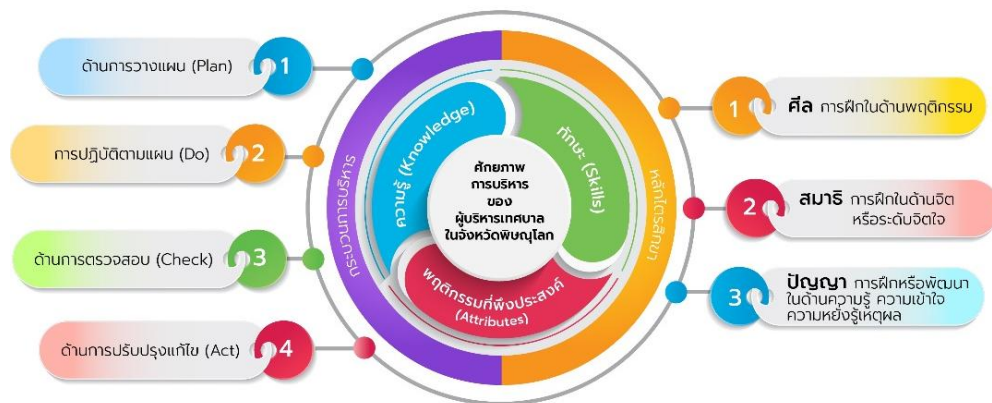
ให้มีสติรู้เท่าทัน ให้เข้าใจ และรู้ตามความจริง ช่วยส่งเสริม 1. การมีสุขภาพและความ เป็นอยู่ที่ดี 2. ความร่วมมือในการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3. ตระหนักรู้ในสิ่งแวดล้อม หลัก ไตรสิกขา ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา จะทำให้เกิดความสมดุลของชีวิต เป็นมนุษย์ สุข สมบูรณ์ นำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาการทองเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนและยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของสุทธิพร รัตนธ ร์ฐธา (2561) เรื่อง รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาใน กิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์กรมสรรพากร พบว่า ชมรมตั้งขึ้นจากแนวความคิดจิตอาสา และสำนึกสาธารณะ และมีทิศทางสังคมในวิทยาโดยคณะกรรมการชมรมกำหนดรูปแบบ การบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีไทยเป็นพลังขับเคลื่อนการ ฝึกพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างบูรณาการครบ 3 ด้าน ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา อธิปัญญาสิกขาซึ่งจำแนกได้ 3 ประเภท 1. หลักปฏิบัติ 2. มรรค 8 3. ชันธ 3 อัน ตั้งต้นมา จากสัมมาทิฐิ ซึ่งประกอบด้วย ปรัโตโมสะกับโยนิโสมนสิการ ซึ่งมีคุณค่าเบื้องต้นแห่ง พรหมจรรย์และเป็นที่รวมศึกษาบทในพระปาฏิโมกข์กับหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดจึงมี อิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา

3. พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้บริหารเทศบาลใน จังหวัดพิษณุโลก ด้านความรู้ ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลมีความรู้ความเข้าใจในระบบการ บริหารงานตามยุทธศาสตร์และการจัดสรรงบประมาณ ผู้บริหารเทศบาลมีความรู้ความ เข้าใจในระบบและการจัดสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนในพื้นที่ ผู้บริหารมีความรู้ในระบบ การบริหารงานตามยุทธศาสตร์และการจัดสรรงบประมาณ ผู้บริหารมีความรู้ในระบบการ ทำงาน ด้านทักษะ ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลมีความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาภัยพิบัติที่ เกิดขึ้นในพื้นที่เทศบาลและสามารถพยากรณ์ล่วงหน้าได้ ผู้บริหารเทศบาลมีความสามารถ ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของของประชาชนในพื้นที่ชุมชน ผู้บริหารเทศบาลมีการให้ ความเสมอภาคและเท่าเทียมในการบังคับใช้กฎหมายหรือกฎระเบียบที่เทศบาลกำหนดขึ้น ความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความขัดแย้งของของประชาชนในพื้นที่ชุมชน การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อระบบ การบริหารจัดการภาครัฐ ด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลไม่มีฝักฝ่าย ทางการเมืองฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอันจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองในพื้นที่ ผู้บริหาร เทศบาลมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูต่อพระพุทธศาสนาและ สามารถให้ความอุปถัมภ์แก่คนต่างศาสนาที่อยู่ในพื้นที่ ผู้บริหารเทศบาลมีจิตอาสาจิต สาธารณะในการให้ความช่วยเหลือประชาชน มีพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริตเป็นตัวอย่างที่ดี ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้อุปถัมภ์ค้ำชูต่อ พระพุทธศาสนาและคนต่างศาสนาที่อยู่ในพื้นที่ มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีความเสียสละสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุขยพัชรมงคล (2564) เรื่อง การพัฒนา

ศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า 1. การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยสภาพทั่วไปมีการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนใน 2 ด้าน คือ 1. ด้านวิชาการ 2. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 2. การสนับสนุนการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้ 1. การสนับสนุนการพัฒนา ศักยภาพด้วยตัวของเยาวชนเอง ประกอบด้วยการพัฒนาด้านอุปนิสัย การพัฒนา ด้านจิตใจ การพัฒนา ด้านสุขภาพร่างกาย และการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ 2. การสนับสนุนการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนจากครอบครัว ประกอบด้วยการพัฒนาด้านการอบรมเลี้ยงดูการพัฒนา ด้านสุขภาพร่างกาย การให้คำปรึกษาแก่เยาวชน การพัฒนา ด้านจิตใจ 3. การสนับสนุนการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนจากโรงเรียน ประกอบด้วย การอบรมสั่งสอนของครู การพัฒนา ด้านทักษะให้แก่เยาวชน การให้คำปรึกษาแก่เยาวชน การพัฒนา ด้านจิตใจ และ 3.รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้านหลักพุทธธรรม นำเสนอ การพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนใน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1. การพัฒนา ด้านทักษะชีวิตเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงในอนาคตบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 2. การพัฒนา ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีบูรณาการกับหลักโยนิโสมนสิการและหลักสังคหวัตถุ 4 3. การพัฒนา ความพร้อมในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพบูรณาการกับหลักภาวนา 4

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาทั้งเชิงปริมาณเชิงคุณภาพและสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้สรุปหรือประมวลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยเกี่ยวกับ พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนา ศักยภาพของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ได้ตั้ง แผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพดังกล่าวสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยได้ดังนี้ กระบวนการผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 4 ด้านประกอบด้วย

1. ด้านการวางแผนโดยผู้บริหารเทศบาลการวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบสอดคล้องกับกฎหมายท้องถิ่นมีการกำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรรวมถึงการจัดตั้งหน่วยงานและบุคลากรเพื่อรับผิดชอบในการนำนโยบายภาครัฐไปสู่การปฏิบัติที่เป็นการเฉพาะโดยการจัดทำแผนนำร่อง 1 ปี หรือ 3 ปี โดยการนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาช่วยในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานและจัดตั้งหน่วยงานและบุคลากรเพื่อรับผิดชอบในการนำนโยบายภาครัฐไปสู่การปฏิบัติ
2. ด้านการปฏิบัติตามแผนโดยผู้บริหารเทศบาลกำหนดโครงสร้างส่วนงานและจัดฝ่ายที่รับผิดชอบในการดำเนินงานผู้บริหารเทศบาลได้กำหนดพื้นที่นำร่องสำหรับการนำนโยบายไปโดยไม่มี การออกกฎเกณฑ์ใหม่ทีนอกเหนือจากกฎกระทรวงหรือกฎหมายท้องถิ่นและกำหนดโครงสร้างส่วนงานและจัดฝ่ายที่รับผิดชอบในการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินงานทุกช่วงไตรมาส
3. ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติตามแผนโดยผู้บริหารเทศบาลมีการประเมินผลการปฏิบัติงานทุกช่วงไตรมาส โดยการกำหนดรูปแบบการประเมินที่เที่ยงตรงและเป็นธรรมมีการจัดทำประชาพิจารณ์กับประชาชนในพื้นที่และกำหนดรูปแบบการประเมินที่เที่ยงตรงและเป็นธรรมตรวจสอบและการประเมินผลในการใช้งบประมาณและประเมินผลการปฏิบัติงานทุกช่วงไตรมาส
4. ด้านการปรับปรุงแก้ไขโดยผู้บริหารเทศบาลมีการปรับปรุงรูปแบบการให้บริการของเจ้าหน้าที่รัฐที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐและความต้องการของประชาชนมีการปรับปรุงรูปแบบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐตามผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชนและปรับปรุงรูปแบบการปฏิบัติงานตามผลการประเมินมีการปรับปรุงการปฏิบัติให้งานสอดคล้องกับนโยบายรัฐและความต้องการของประชาชน นำหลักไตรสิกขามาประยุกต์เพื่อการพัฒนา ศักยภาพของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย

1. ศีล (การฝึกในด้านพฤติกรรม) โดยหน่วยงานมีการมาตรการป้องกันมิให้พนักงานเล่นการพนันทุกชนิดและฝึกอบรมให้พนักงานทุกคนรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานอย่างเต็มที่โดยมีกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติ อย่างเคร่งครัด
2. สมาธิ(การฝึกในด้านจิต) มีการฝึกฝนให้บุคลากรมีกำลังใจ และมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมายปฏิบัติหน้าที่อย่างรอบคอบ รักความก้าวหน้า สามัคคี
3. ปัญญา (การฝึกในด้านความรู้ ความเข้าใจ) เมื่อบุคลากรมีปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีกระบวนการคิดแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและรอบคอบด้วยการศึกษาและฝึกฝนตนเองในให้ใช้ปัญญาแก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ มุ่งเน้นการมีความรู้ มีภูมิรู้ ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงยุคสมัย มีความรอบรู้ด้านนวัตกรรมเทคโนโลยี เป็นผู้ที่มีกาลเทศะ รู้งาน รู้คน รู้ชุมชน เมื่อปัจจัยข้างต้นเป็นตัวส่งเสริมให้เห็นถึงพุทธบูรณาการ

เพื่อการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ได้มีประสิทธิภาพดีมากยิ่งขึ้น ได้แก่ 1. ความรู้ความเข้าใจในระบบการบริหารงานตามยุทธศาสตร์และการจัดสรรงบประมาณการจัดสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนในพื้นที่ความรู้ในสายงานบริหารและองค์ความรู้ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐ 2. ทักษะความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่เทศบาลและสามารถพยากรณ์ล่วงหน้าได้สามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของของประชาชนในพื้นที่ชุมชนให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมในการบังคับใช้กฎหมายหรือกฎระเบียบที่เทศบาลกำหนดขึ้น และพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยผู้บริหารเทศบาลไม่มีฝักฝ่ายทางการเมืองฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอันจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองในพื้นที่ที่มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาสามารถให้ความอุปถัมภ์แก่คนต่างศาสนาที่อยู่ในพื้นที่มีพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริตเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารเทศบาลกำหนดนโยบายที่เป็นการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในด้านความรู้ ทักษะ พฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานมากยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารเทศบาลควรมีการกำหนดนโยบายด้านการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้มาติดต่องานในเทศบาล โดยเน้นการให้บริการที่รวดเร็วแม่นยำและสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้มาใช้บริการได้
3. ผู้บริหารเทศบาลควรมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ติดต่อกับได้สะดวก

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารเทศบาลมีการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน
2. ผู้บริหารเทศบาลมีการกำหนดช่วงเวลา (Timeline) ในการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างชัดเจน ลงตัว
3. หน่วยงานควรมีการฝึกอบรมให้รู้จักดำรงชีวิตโดยการนำหลักศีลธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติตน
4. ผู้บริหารเทศบาลควรมีการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมองค์กรและบริบทความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ชุมชน
5. ผู้บริหารเทศบาลมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีความเสียสละ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการบริหารงานเทศบาลอย่างมีประสิทธิภาพโดยบูรณาการหลักธรรมอื่นๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการให้บริการที่ดีและสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการได้
2. ควรศึกษาวิจัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความหลากหลาย
3. ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารเทศบาลเพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับ หน่วยงานในองค์กรที่ต้องการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารของผู้บริหารในองค์กรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ทักษิณ ประชามอญ. (2560). รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุขชัยพัชรมงคล. (2564). การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). หัวใจพระพุทธศาสนา. พุทธจักร, 61(5), 7-10.
- ศศิพัชร วัฒนรวีวงศ์. (2564). พุทธบูรณาการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืนในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จังหวัดนครราชสีมา (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมาน รังสิโยภักดิ์. (2530). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ., 2530.
- สุทธญาณ โอบอ้อม. (2558). การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุทธิพร รัตนธร ศรีธธา.(2561). รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์กรมสรรพากร (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธ์. (2551). กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: บริษัท เอชอาร์ เซ็นเตอร์.